

2.

**TÜRKİYE
TEKNİK ELEMAN
KURULTAYI**

**TÜRKİYE 2. TEKNİK
ELEMAN KURULTAY
RAPORU**

**7/8 HAZİRAN 1975 SELİM SIRRI TARCAN
SPOR SALONU / ANKARA**

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

- 1.1 ÇALIŞANLAR EMEĞİ İLE GEÇİNERLERDİR
- 1.2 EMEK KESİMİNİN ÇELİŞKİSİ SERMAYE İLEDİR
- 1.3 ÇALIŞANLARIN SENDİKAL MÜCADELESİ
- 1.4 TEKNİK ELEMANLARIN ÖRGÜTLENMESİ

BÖLÜM 2

- 2.1 TÜRKİYE'DE İŞÇİLERİN SENDİKAL ÖRGÜTLENMELERİNİN EVRİMİ
- 2.2 TEKNİK ELEMANLARIN İŞÇİ SENDİKALARI İÇİNDEKİ YERİ VE SENDİKALAŞMALARININ EVRİMİ

BÖLÜM 3

- 3.1 KAMU KESİMİNDE ÇALIŞANLAR VE SENDİKALAŞMA
(DÜNYA DENEYİ)
- 3.2 SENDİKAL HAKLAR ZORLU MÜCADELELERLE ALINMIŞTIR

BÖLÜM 4

- 4.1 KAMU PERSONELİNİN SENDİKAL ÖRGÜTLENMELERİNİN EVRİMİ
- 4.2 TEKNİK ELEMANLARIN MÜCADELELERİNİN EVRİMİ

BÖLÜM 5

- 5.1 TEKNİK ELEMANLARIN SINIFSAK YAPISI
- 5.2 SOSYAL SINIFLAR VE TABAKALAR
- 5.3 TEKNİK ELEMANLAR VE SINIF GERÇEĞİ
- 5.4 SONUÇ

BÖLÜM 6

- 6.1 TÜRKİYE'NİN SOMUT ŞARTLARINDA TEKNİK ELEMANLAR

BÖLÜM 7

- 7.1 TEKNİK ELEMANLARIN İŞÇİ SENDİKALARI İÇİNDE ÖRGÜTLENMESİ

B Ö L Ü M 1

1.1 ÇALIŞANLAR EMEĞİ İLE GEÇİNERLERDİR

Çalışanlar, toplumsal üretim sürecinde değer veya hizmet üreten buna karşılık çalıştıranlardan aldıkları ücretlerle geçinmeye gayret eden emekçilerdir. Çalışanları birleştiren özellikleri ister fabrikada değer üretsin, ister sokakta mektup dağıtarak hizmet üretsin, yaptığı işin, belirli zaman sürecinde emek harcaması ile yapılması ve yapılan bu işin sonucundan ücret karşılığında bir para alınmasıdır. Bu nedenle, üretim araçlarına sahip olmayan çalışanlar, yaşamlarını devam ettirebilmek için yalnızca çalışmak zorundadırlar. Başkaca bir güvenceleri yoktur. Çalışmadıkları zamanlarda yaşamlarının devam etmesini, çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayacak maddi olanakları yoktur. Bundan dolayı tek güvenceleri çalışabilir durumda olmalarıdır. Bu ise kendiliğinden sağlanmaz. Toplumumuzda her şey para denilen bir değişim aracı ile alınabilmektedir. Çalışanlar da yaşamlarını sürdürebilmek için ihtiyaç duydukları parayı, ücretler şeklinde kendilerini çalıştıranlardan alırlar. Çalışanlar yaşamak için çalışmak zorunda olduklarından, üretim araçları sahiplerine baş vururlar, onlar da bu üretim araçlarını işletebilmek, üretim, dolaşım ve tüketim süreçlerini yerine getirmek için çalışanlara ihtiyaç duyduklarından onları iş yerlerinde çalıştırırlar. Karşılığında da onlara ihtiyaçlarını karşılamak için belirli bir miktar satın alma gücü, yani ücret verirler. Çalışanlar işe başlarken belirli bir ücreti kabul etmişlerdir. Bu ücreti yaptıkları işin karşılığı olarak, işlerini yapmağa devam edecek gibi kalabilmeleri ve çeşitli sosyal ihtiyaçlarını karşılayabilmek için alırlar. Başka bir deyişle, aldıkları ücret, yaptıkları işin, yani verdikleri emeğin tam karşılığı değil, o günün koşullarında yaşamlarının devamını sağlayacak ihtiyaç miktarı para karşılığı olur.

İşte bütün bu nedenlerledir ki, çalışanlar, çalıştıranlar karşısında tek başlarına bağımlı ve güçsüzdürler. Ancak onları gerçekten güçlü kılan yanları, çalıştıranların da üretim araçlarını işletebilmeleri ve çeşitli hizmetlerin yerine getirilmesinde onların sosyal emeğine ihtiyaç duymalarıdır. İşverenler, çalışanlara tek tek değil toplam olarak ihtiyaç duyarlar. Çünkü onların ortaya çıkardığı değerler ve hizmetler tek başlarına yaptıkları işlerin toplamından, yani onların toplumsal çalışmalarından ortaya çıkmaktadır.

Bu durumda çalışanlar, işverenler karşısında tek tek güçsüz olmalarına karşın, toplu olarak güçlüdürler. Çalışanların güçlü ve belirleyici yanları toplu çalışmaları ve toplu hareket etmeleridir. Ve bu temel nedenden dolayı da çalışanlar ancak ve ancak örgütlü bir güç olabildikleri oranda güçlüdürler.

1.2 EMEK KESİMİNİN ÇELİŞKİSİ SERMAYE İLEDİR

Tarihte modern kapitalist toplumun ortaya çıkışıyla birlikte, ülkenin ekonomisine, toplumun üst yapı kurumlarına, siyasal iktidarına ve onun devletine hakim, üretim araçlarını elinde tutan bir sermayedarlar sınıfı ortaya çıkmıştır. Bunun yanında da, sermaye kesiminin verdiği işlerde çalışan ve karşılığında ücret alan işçi ve emekçi kitleleri doğmuştur. Bu kesimin belirgin özelliği emeği ile yaşaması ve toplumun maddi güçlerini meydana getirirken, toplumun maddi güçlerine hakim olamamasıdır. Bu nedenle bu iki kesim arasında, yani sermayedarlar ile çalışanlar arasında bir çelişme vardır. Bu çelişme emeğin, sermaye ile olan çelişkisidir. Başka bir tanımla bu çelişki emeğin sermayeyi yaratmasına karşılık, sermayenin emeğe egemen olmasıdır. Bu egemenlik, sermaye kesiminin yaşama şartıdır. Sermaye kesimi bu egemenliğini mutlak kılmak ve mümkün olduğunca arttırmak için emek kesimini yalnız ve güçsüz bırakmaya çalışır. Bu uzlaşmaz mücadeleyi belirleyen, taraflar arasındaki güç dengesidir.

Bu güç dengesinde sermaye kesiminin gücü, sistemin iç yapısından gelir. Çünkü bu sistem içinde sermaye kesimi üretim araçlarına sahip olmasından dolayı, ekonomik olarak maddi gücü elinde tutmakta, mevcut devlet cihazını elinde istediği biçimde kullanmak üzere tahkim etmekte ve kendi düşüncesini ve işlerliğini korumak ve yaymak üzere yeni üst yapılar oluşturmakta, çalışanlar üzerinde ekonomik, sosyal ve siyasal baskısını sürdürmektedir. Sermaye kesiminin bu gücüne karşılık emek kesiminin elinde böylesine bir maddi güç yoktur. Ne var ki, emek kesimi görünüşte sermaye karşısında bu kadar güçsüz görünürken sosyal pratik onun daha güçlü olduğunu ortaya koymuştur.

Emek kesiminin bu gücü, temelde, iki unsurdan kaynaklanır. Birincisi, sermaye emek olmadıkça hiçbir işe yaramamakta ve çoğalamamaktadır. Sermayeyi yaratan emektir. Sermaye kapitalist üretim sürecinde emeğin yarattığı değerlerin artık-değer biçiminde toplanmasından meydana gelmektedir. Bu nedenle emek toplumsal yaşamın dinamik yanını oluşturmakta ve toplumsal hareketi ileriye götüren olmaktadır. Buna karşılık sermaye sosyal yaşamın statik yanını oluşturmaktadır. Toplumsal hareketin gelişmesini önlemek sermayenin birincil hedefidir. Emek kesimini güçlü kılan ikinci unsur da emekçilerin yarattığı değerlerin sosyal bir üretim sonucu ortaya çıkmış olmasıdır.

İşte bu iki unsur emek kesimini sermaye karşısında güçlü kılmakta ve emek kesiminin örgütlü hareketi sermaye kesimini korkutmakta, onu yeni açmazlara itmektir.

Görüldüğü üzere, toplumu meydana getiren sınıf ve tabakaların toplumsal hareketinin temelinde, emek ve sermaye arasındaki çelişkiden kaynaklanan çeşitli ilişki ve çelişkiler yatmaktadır.

Bu mücadelede sermaye kesimi kendi yararına kapitalist sistemi sürekli kılmak için elindeki güçleri bir yandan arttırmaya ve bu uğurda örgütlenmeye çalışmakta, bir yandan da emek kesimini baskı altında tutmayı amaçlamaktadır. Emek kesimi bir yandan sistemin tümüne karşı çıkarırken, diğer yandan da kendisinin yarattığı; ancak, paylaşmadığı değerden

daha çok pay almaya gayret etmekte, hak ve özgürlüklerini genişletmeye çalışmakta ve bu uğurda daha güçlü olabilmek için örgütlenmektedir.

1.3 ÇALIŞANLARIN SENDİKAL MÜCADELESİ

Emeğin, sermayeye karşı mücadelesi işçi sınıfının mücadelesi ile başlar. Bu mücadele kapitalizmin doğduğu ve geliştiği Avrupa ülkelerinde başlamış ve ileri boyutlara ulaşmış, giderek tüm emekçileri içine alacak biçimde yaygınlaşmıştır. Ne var ki bu mücadele hiç kolay olmamış; uzun, yorucu ve kanlı mücadeleler verilerek bu mücadelede yeni adımlar atılmıştır.

Sermaye, işçi sınıfının haklarını hiçbir zaman vermeye yanaşmamış, ancak bu haklar işçi sınıfının örgütlü, zorlu ve kararlı mücadelesi sonucunda söke söke alınmıştır. Sermaye, çalışanların sırtından daha fazla kazanmak için, koyduğu yasalarla, tüm üst yapısıyla, dünya görüşüyle, baskı aracı devletiyle ve çalışanlar arasında bölünmeler yaratmakla sömürsünün devamı için elinden gelen her şeyi yapmış ve çalışanların hak alma mücadelesini boğmaya çalışmıştır.

Ne var ki, tarih çalışanların bu zorlu mücadelelerden gelip çıktığını gösteren sayısız örnekle doludur. Başta da belirttiğimiz gibi bu, çalışanların örgütlü ve kararlı mücadelesi ile mümkün olmuştur ve olacaktır. Sermayeye karşı mücadele bayrağını açan işçi sınıfı ilk örgütlenmeyi de gerçekleştirmiştir. Başta, işçilerin çok uzun çalışma saatlerinde çalıştırılmaları buna karşılık olarak da ölmemelerini sağlayabilen çok az bir ücret almaları; onların, çalışma zamanlarını kısaltmak, adil bir ücret almak hedefi etrafında işçi ve meslek birlikleri kurmalarına yol açmıştır. İşçilerin bu yükselen hareketinde sermaye sınıfı önce onların kendi aralarındaki rekabetinden yararlanıp birliklerini dağıtmaya çalışmıştır. Daha sonra da onların hareketini çelişkisi olan soylular üzerine saptırmaya gayret etmiştir. Bu arada işçilerin direnmeleri de kanlı baskılarla kırılmaya çalışılmıştır. Bütün bu baskı, engelleme ve saptırmalara rağmen, işçi sınıfının kararlı mücadelesi karşısında sermaye sınıfı, işçilerin birlik kurma hakkını yasal olarak da kabul etmiştir.

Onceleri yalnızca işçi sınıfının ekonomik mücadelesini vermek üzere kurulan bu birlikler (Sendikalar) daha sonra işçi sınıfının bilinçlenmesi ve mücadelelerinin yeni boyutlar kazanması sonucunda işçi sınıfının demokratik ve siyasal mücadelelerinde de bir araç haline gelmiştir.

Kısaca tanımlarsak Sendikalar; emek kesiminin ekonomik olarak güçlenmesini, sosyal haklarının alınması yolundaki demokratik hak ve özgürlüklerinin genişletilmesini ve egemen güçlere karşı siyasal baskısını örgütleyen kuruluşlardır.

Sendikaların bu üç boyutlu mücadele platformu, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçilerin verdikleri mücadelenin bir ürünü olduğu kadar süreç içinde kapitalizmin gösterdiği aşamaların bir gereği olarak da ortaya çıkmıştır.

Şimdi de sendikaların işlevleri açısından gösterdikleri evrime bir göz atalım :

Sermaye, işçilerin mücadelesini bastırabilmek için zora başvuruyor, bir yandan da yasal olarak engellemelerde bulunuyordu. İşte bu mücadeleler içinde işçi sınıfı yalnızca ücretlerini arttırmak, iş zamanlarını kısaltmak için verdiği mücadelenin yeterli olmadığını kavradı. İşçiler kendilerinin de toplumun bir parçası olduklarını ancak toplumun yönetiminde olmadıklarını, toplumda görülen her türlü yasal düzenlemelerin, çeşitli sosyal hakların yalnızca sermaye kesiminin elinde olduğunu gördüler. Ve gene anladılar ki, dünyaya ve olaylara yalnızca ücretler açısından bakmak eksiktir ve yanlıştır. Fabrikalarda adeta bir makina parçası haline gelircesine yaptıkları iş, onların toplum içinde yaşayan insanlar olduğunu ortadan kaldırmayacaktır. Kaldı ki hayatı yaratan üretimi kendileri yapmaktadırlar. Bilinç düzeyi, çalışanlarda giderek gelişince sendikal mücadele de yeni boyutlara ulaşmıştır. Bu mücadele demokratik mücadele olarak tanımlanır. Demokratik mücadelede esas; çalışanların sosyal bir varlık olarak insanca yaşama, örgütlü bir şekilde hak ve özgürlüklerini koruyup, geliştirmelerini sağlamak uğrunda mücadele etmektir.

Ne var ki, sendikalar çalışanların ekonomik ve demokratik hakları doğrultusunda verdikleri mücadelelerde yeterli olamamaktadır. Bunun da nedeni, toplumda görülen ekonomik ve demokratik gelişimlerin siyasal platformda çözülmekte olmasıdır. Örneğin; Toplu sözleşme sırasında sendika tarafından talep edilen ücretlerin verilir verilmemesi veya verilen ücretlerin, gerçek ücretler olarak kalıp kalmamasını belirtecek şartları ülkenin ekonomi politikası yada siyasal iktidarı belirlemektedir. Aynı şekilde, ekonomik haklar uğruna yapılacak bir grevin yapılıp yapılmamasına karar veren siyasal güçler olmaktadır. Yasal düzenlemeyi yapan, çeşitli sosyal ve demokratik hakları tanıyan veya kaldıran da gene aynı güçlerdir. Durum böyle olunca, sendikanın yürüttüğü ekonomik ve demokratik haklar mücadelesi, gene sendika tarafından yaratılacak siyasal baskı olmadan geçerlilik kazanamaz. Günümüz sendikalarında siyasal baskı gurubu olma nitelikleri öne çıkma durumundadır! Zira ücretleri ülke ekonomisinden ayrı düşünemeyeceğimiz gibi, demokratik ve sosyal hakları da ülkenin anayasal veya yasal koşullandırılmalarından ayrı düşünemeyiz. Bu nedenle ülke ekonomi politikasının belirlenmesinde, yapılan yatırımların ve getirilen işleyişlerin halk çıkarları doğrultusunda olup olmamasında, yeni yasal ve anayasal düzenlemelerde sendikaların çalışanlar lehine gelişimlerin kaydedilebilmesi için siyasal baskılarını kullanmaları gereklidir. Emperyalizmin egemen olduğu günümüzde mevcut sistemin üretici güçleri engeller bir nitelik almış olması ve çalışanlar üzerindeki anti-demokratik baskıların yoğunlaşmış olması karşısında, sendikalara siyasal baskı gurubu olarak çok görev düşmektedir. Tekelci Kapitalizm döneminde enflasyon ve işsizliğin kronik bir hastalık halini alması, sendikaların yürüttüğü ücretlerin artırılması politikasını etkisizleştirecek bir nitelik almıştır. Bu durum özellikle ülkemiz somut koşullarında oldukça önemli bir konudur. Ülkemizin dışa bağımlı çarpık kapitalistleşmesinden gelen yapısı, sendikaların ekonomik haklar doğrultusunda verdiği mücadele ile, egemen çevrelerin aldığı kararlar üzerinde siyasal baskı yapılmasını öne çıkarmaktadır. Ülkemizin dışa bağımlı çarpık yapısından gelen bunalımlarının çalışanlar üzerinden çıkarılma çabalarına karşılık, sendikaların çalışanların demokratik haklarını kısıtlayıcı her girişime karşı durmaları, ekonomik mücadelelerini

engelleyici uygulamalara karşı tavır almaları ve bütün bunların ülkenin siyasal yapısından gelen sorunlar olduğunu kavrayıp, siyasal baskılarını yapmaları kaçınılmazdır. Sendikalar çalışanların ekonomik, demokratik ve siyasal mücadelelerinin en önemli ve etkili araçlarıdır. Emekçi halkımızın ayrılmaz bir parçası teknik elemanlarımızın aynı doğrultudaki mücadelelerinde sendikal haklara sahip olmaları mutlaka gereklidir.

1.4 TEKNİK ELEMANLARIN ÖRGÜTLENMESİ

Teknik elemanlar da, çalışanların bir parçası olarak güçlerini örgütlü olmaktan almaktadırlar. Bu nedenle ancak örgütlü olabildikleri oranda etkili olabilmekte ve haklarını alabilmektedirler. Aksi takdirde ise her zaman işverenlerin kendilerine verdikleri ile yetinmek zorunda kalmakta- ezilmekte ve yaratılan ayrıcalıklarla birbirine düşürülmeye gayret edil- mektedirler. Özellikle kamu kesiminde istihdam edilenleri memur statüsü içinde kullaştırılmaya ve diğer çalışanlardan koparılmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle yaratılan suni işçi - memur ayırımı içine itilmektedirler. Oysa ister işçi statüsünde ister memur statüsünde olsunlar, çalışanlar niteliğine ve objektif şartlarına sahip oldukları sürece bir ayırımdan ya da ayrıcalık- tan söz etmek son derece yanlış ve anlamsızdır. Ne var ki aynı derecede anlamlı olan bir şey varsa o da, işçi - memur ayırımı yapmanın yalnızca ege- men sermaye çevrelerinin işine geldiğidir. Bunun da nedeni, daha önce de tekrarladığımız gibi çalışanların yalnızca toplu ve örgütlü oldukları oran- da güçlü olmalarıdır. Çalışanları bölmeyi amaçlayan, işçi - memur, fikir emekçisi, kol emekçisi, beyaz yakalılar - mavi yakalılar gibi ayrımlar kasıtlıdır. Hiç kuşkusuz çalışanlar arasında bir takım farklılıklar ve ufak gelişmeler olabilir ancak bunlar çalışanların topluca hareket etmesini ve örgütlenmesini önleyici etmenler değildir. Ve birlik içinde eriyecek çözüm- lenecektir.

Çalışanların, mesleki yanları bir tarafa bırakılırsa en önemi ve etkili örgütlenme biçimleri sendikalardır. Çalışanlar ister mesleki taban üzerin- den, ister dernekler biçiminde örgütlenirler sendikal biçimde örgütlene- medikçe gerçekten örgütlenmiş olduklarından söz edilemez.

Sendikalaşmamış bir durumda olan teknik elemanların ekonomik hak- larını işverenlerin insafından kurtarabildikleri, gerçekten demokratik hak- larını alabildikleri, kendi meslek alanları ve ayrılmaz bir bütün olan yurt çıkarları doğrultusunda ağırlıklarını koyabildikleri, bu uğurda siyasal ikt- idarlara etkin baskılarda bulunabildiklerinden söz edilebilir mi?

Bu gün hayat pahalılığı hızla artarken, memur statüsündeki teknik elemanların ücretleri giderek, gerçek değerini kaybetmektedir. Buna kar- şı teknik elemanların yapabildiği tek şey 12 sayılı kararnamenin daha adil çıkmasını beklemekten yan ödemelerde ayrıcalık yaratılmamasını iste- mekten başka nedir?

Yatırımlar yabancı teknolojiye dayalı bir biçimde sürdürülürken, ge- rekli teknik hizmetler ithal edilirken ve iş bulamayan teknik elemanlarımız yurt dışına göç'e zorlanırken ne yapabilmekteyiz?

Teknik elemanlarımız üretim dışı istihdam edilirken, üretime üretimle hiç alâkası olmayanlar hâkim durumda iken ve halkımızın çıkarları doğrultusunda olmayan yatırımlar ve girişimler almış yürümüşken, yönetimi etkileyecek neyimiz vardır?

Yurtsever teknik elemanlarımız üzerindeki anti-demokratik baskılar hızla yoğunlaşırken, keyfi atamalar işten çıkarmalar ve işe almamalar hergeçen gün daha güncel olurken bu kıyıma karşı duracak etkili silahımız var mıdır?

Bu soruların yanıtları ne yazık ki olumsuzdur.

Hiç kuşkusuz bu sorunların yanıtları ancak köklü değişmelerle olumlu olabilir. Ancak sorunlarımızın çözülmesi doğrultusunda güçlü mücadele silahları ile donatılmış etkin örgütlenmelere de ihtiyacımız vardır.

Başka bir deyişle görev ve toplu sözleşme haklarıyla donatılmış bir şekilde sendikalaşmamız, çalışanların diğer kesimleri ile bütünleşmemiz acil olarak gündemdedir.

B Ö L Ü M 2

2.1 TÜRKİYE'DE İŞÇİLERİN SENDİKAL ÖRGÜTLENMELERİNİN EVRİMİ

Osmanlı toplum yapısının kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin çözülmeye başlamasıyla kapitalist üretim ilişkileri filizlenmeye başladı. Kapitalist üretim ilişkilerinin ortaya çıkması ve gelişmesi bu üretim ilişkisinin temel unsurları olan emek ve sermayeyi de aralarındaki çelişkiyle birlikte getirdi. Emekçi sınıfın demokratik hak ve özgürlük mücadelesi bu çelişkiden harekete başladı ve günümüze kadar sürdü, sürmektedir.

Kendiliğinden hareketlerle başlayan işçilerin mücadelesi tarihsel süreç içerisinde örgütlü ve bilinçli hale dönüşmeye başladı. Yaklaşık 1835'lerden başlayan kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin belirli ölçülerdeki tasviyesi, kapitalist üretim ilişkilerinin filizlenmesi yol açarken Devletçilik himayeciliği ile de gelişen bu ilişkilerin emperyalist çağda, emperyalizmin etkinliği altında, emperyalizmle bütünleşip tekelleşerek gelişti. Tarihsel sürecin bu kendine özgü çeşitli olgularla görüntülü yolu boyunca işçi sınıfı da bu objektif koşullara göre yerli - yabancı sermayeye karşı demokratik hakları doğrultusunda mücadele etmiştir.

1935'lerden sonrası kendiliğinden gelişen işçi hareketleri Anadolunun büyük liman şehirlerindeki Tersane, Feshane gibi fabrikalarında görülmüş Bursa, Kayseri, Uşak, Afyon, Gördes, Isparta Halı tezgahlarında ve İstanbul'daki fabrikalarda grevlere kadar uzanmıştır. 1856'da İngiliz demir yolu yapımında, maden ocaklarında işçi hareketleri gelişti. 1866'dan sonra işçilerin dernekler içinde örgütlenmeleri başladı. I. Meşrutiyet (1876) ilân edilirken işçi hareketleri kanlı olarak bastırılıyordu.

İşçi Sınıfının mücadelesine bu tarihlerden sonra bazı aydınların da katıldığı görüldü. 1906 yıllarında İşçi Sınıfı Kavramı taşıyan tüzüklere sahip cemiyetler kuruldu.

Abdülhamit'e karşı gelişen İttihat ve Terakki Fırkası, işçilere haklı olduklarını söyleyerek onları yanlarına almaya çalıştı. Bu muhalefet kapitalizm öncesi üretim ilişkilerine karşı yabancı sermaye egemenliğinde yürütülen bir harekettir.

1908 - 1909 yıllarında işçilerin demokratik hak mücadelesi aydınların da katılması ile işçilerden yana politik tutum izleyecek örgütleri oluşturdu. Kısmi özgürlükler tanınırken dernek kurma hakları da getirildi. Daha sonra işçilerin mücadelesini kısıtlayan «Tatili Eşgal Kanunu» çıkarıldı. 31 Mart Vakası bastırılırken ilân edilen Sıkıyönetimle işçi hareketleri zorla engellendi. Çalışanların mücadelesi I. paylaşım savaşına kadar devam etti. 1914

yılında Alman sermayesinin etkisiyle Emperyalizm İ. Paylaşım Savaşına katılan Osmanlı İmparatorluğu parçalandı. 1914 - 1919 yılları arası işçilerin, köylülerin, emperyalist emeller uğruna cephede öldürülmesi ile geçti. Yurt içinde tüm hakları alınarak susturuldular. 1919 yılından sonra işçiler, köylüler, kısaca halkımız, Anadolu'yu istiladan kurtarmak için kanlarını döktüler. 1922 yılları işçi sınıfının örgütlerinin kurulup kapatılmasına sahne oldu. Sendikaların örgütlenme çalışmaları da bu mücadelenin yanında sürüp gitmekte idi. Kapitalist üretim ilişkilerinin üst yapısının (Hukuk-Siyasi) şekillendiği bu yıllarda İzmir'de toplanan (4 Mart 1923) ilk iktisat kongresine egemen güçlerin temsilcilerinin yanında işçi temsilcileri zorlukla katılabilmişler ve istemlerini bildirmişlerdir.

Kongrede işçi sınıfının ilk istemleri şunlardır;

- Amele yerine işçi denecektir.
- 1 Mayıs İşçi Kanunu olarak bayramlaşacaktır.
- İşçilere kendi sınıflarının örgütlerini kurma hakkı tanınacaktır.
- İş günü 8 saat olacaktır.
- Seçimler mesleki temsil usulüne göre yapılacaktır.
- 12 yaşından küçükler çalıştırılmayacaktır.
- 3 aylık sürenin sonunda muvakkat işçi olma kaydı kaldırılacaktır.
- Tatil günlerinde ücret ödenecektir.
- İşçiler yılda 1 ay izin kullanacaklardır.
- İşçilerin hayat sigortası kurulacaktır.
- İşçiler için hastahane yaptırılacaktır.
- Vergiler herkesin gelirin göre alınacaktır.
- İşçilere Sosyal Mesken yaptırılacaktır.

1923 yılında bütün işçilerin birleştiği bir örgütün kurulma çalışmaları baskılarla engellenmeye çalışılmıştır. 1925 yılında, işçi eylemleri yasaklanırken 1929'lara doğru gelişen dünya krizinin etkisiyle de işçilerin yaşam koşulları daha kötüleşmiş, mücadeleleri her seferinde engellenmeye çalışılmıştır. 1935'lere uzanan yıllarda işçiler hergeçen gün sayıları artan ceza yasaları ile karşılaşıyorlardı. 1936 yılında bağımsız örgütlenmeyi yasaklamak ve emek sermaye çelişkisinin tarihsel çözümünü engellemek için faşist İtalyan yasalarından 141. 142. maddeler ceza yasalarına sokuldu. Aynı yıl içinde çıkarılan «İş Kanununda» Sendika Kurma Toplu Sözleşme - Grev haklarına yer verilmemiştir. İşyeri temsilcilikleri kurulmuş ama temsilciye hiç bir yetki verilmemiştir.

1939 yılında milyonlarca işçi - köylü - halk çocuklarını öldüren emperyalizmin II. paylaşım savaşı başladı. O tarihte Türkiye'de işçi sayısı 538 bin civarındaydı. Türkiye savaşa katılmadı ama çalışanlar üzerindeki baskı, savaş koşulları var diye arttırıldı. Savaş sonrası 1946 yılında işçi sınıfı mücadelesi şu hakları elde etmiştir.

- Çalışma Bakanlığı kuruldu.
- Sendikalaşma hakkı tanındı.
- İş kazaları, meslek hastalıkları, analık sigortası kanunu çıktı.
- Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu çıkarıldı.
- İş ve İşçi Bulma Kurumu kuruldu.

İki İngiliz'e hazırlanan sendikalar yasası meclisten geçerken (1947) devrin hükümeti, kendi güdümü altında sendikaları örgütlendirme çalışmalarına girdi.

«20 Şubat 1947 de işçi işveren sendikaları ve sendika birlikleri kanunu çıkarıldı» Çıkarılan kanunla sendika eylemleri yasaklanmakta yabancı işçi sendikaları ile ilişki kurmayı ancak Bakanlar Kurulunun müsaadesi ile vermekteydi.

1948 de sendikalaşmış işçi sayısı 52 bindi (Genel İşçi Sayısının % 8). Bu zayıf sendikalaşma hareketleri dahi işverenleri korkutuyordu. Sendikalaşmayı önlemek için her türlü yonteme, baskı metodlarına başvurular. Baskılara rağmen işçiler örgütlenmeye başladılar. İktidara yönelen D.P., seçim yıllarında iktidara gelene kadar işçilerin oylarını alabilmek için demokratik taleplerini olumlu karşılıyordu. İktidara gelince tümünü unuttu.

31.7.1952 de bölgesinde mahalli birlik, kendi iş kolunda federasyon bulunmayan sendikalar ile birlik ve federasyonların birleşmesiyle Türkiye - İşçi Sendikası Konfederasyonu kuruldu.

Konfederasyon, kuruluşu üzerine bir bildiri yayınlayarak görüş ve istemlerini belirtti.

«Örgüt işçilerin her türlü demokratik haklarını savunacak, yeni haklar ve çıkarlar sağlayacak, geçim endekslerine uygun, değişen bir ücret düzeni uygulanmasına çalışacak, işsizlik sigortasının kurulması için savaşıacak, işçiler arasında yaş ve cinsiyet ayırımı gözetilmeden aynı ücretin verilmesini öngörecekti.»

Kuruluşunda getirilen yasalarla örgütlenmesi zayıflatılmak istenmiş, Uluslararası İşçi Sendikaları Konfederasyonuna (İCFTU) ya katılması önlenmiştir. Milletlerarası çalışma teşkilâtının kabul ettiği 98 sayılı (Sendika Kurma Hüviyeti ile ilgili) sözleşme (98 numaralı sözleşme, işçilerin sendikali olmaları yüzünden işverenler tarafından ayrı bir muameleye tabi tutulmalarına veya işten çıkarılmalarına karşı devletçe korunacağını bildiriyordu) ile 87 sayılı sendika özgürlüğüne değinen sözleşme günümüze kadar gerçek anlamda uygulanmamıştır.

İşçi sınıfının bağımsız mücadelesini sürdürmeyen Türk - İş'te, kuruluşundan itibaren içindeki çelişkiler artmıştır. Kapitalist ülkelerdeki sendikacılıktan çok daha dağınık bir yapısı olan Türkiye'deki sendikacılıkta, örgütlenme ve çalışmalarındaki bozukluk da sürüp gitmiştir. 1953 yıllarında sendika yöneticilerinin Amerika'ya gitmeleri AID den yardım almaları ve devrin iktidarları ile uzlaşmaları işçi sınıfının mücadelesini geriletmeye başlamıştır. Grev hakkından yoksun çalışmalar 1963'e kadar sürmüştür.

27 Mayıs 1960'daki özgürlükçü hareketle çalışanların demokratik hak ve özgürlükleri kısmen de olsa tanınmış ve Anayasa (1961) içinde ifadesini bulmuştur. 1961 Anayasası ile tüm çalışanlar şu demokratik hakları kazanmışlardır.

1 — TEMEL HAKLARIN ÖZÜ :

Madde 1 — Temel hak ve hürriyetler Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak ancak yasa ile sınırlanabilir yasa kamu yararı, genel ahlâk

kamu düzeni, sosyal adâlet ve millî güvenlik gibi sebeple de olsa bir hakkın ve hürriyetin özüne dokunamaz

2 — SENDİKA KURMA VE ÜYE OLMA HAKKI :

Madde 46 — Çalışanlar ve işverenler önceden izin almaksızın sendikalar, sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller yasada gösterilir. Yasa devletin, ülkesi ve milleti ile bütünlüğünün millî güvenliğinin kamu düzeninin ve genel ahlâkın korunması maksadıyla sınırlar koyabilir. Sendikalar ve sendika birliklerinin tüzükleri ve işleyişleri demokratik esaslara aykırı olamaz.

3 — TOPLU SÖZLEŞME VE GREV HAKKI :

Madde 47 — İşçiler işverenlerle olan münasebetlerinde iktisadi ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler. Grev hakkının kullanılması ve istisnaları ve işverenlerin hakları yasa ile düzenlenir.

Böylece 1936 yılında çıkarılan iş kanunu ile önlenen grev hakkı 1961 Anayasası ile tekrar kazanılmıştır. Üretim ilişkilerinin dengesiz gelişimi 27 Mayıs 1960 hareketini getirerek eski üst yapıyı (Hukuki-Siyasi Yapı) değiştirmiştir. Demokratik haklarla ilgili olarak getirilen 42. madde şöyle demektedir.

«Çalışma herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet çalışanların insanca yaşama ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal iktisadi ve malî tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler işsizliği önleyici tedbirler alır.»

Türkiye'de etkin toplu sözleşme düzeni ilk kez 24.8.1963'de çıkarılan 275 sayılı toplu iş sözleşmeleri, grev ve lokavt yasalarından sonra gerçekleşmiştir.

Bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra işyerlerinde uygulanacak çalışma koşullarının tek taraflı işveren tarafından hazırlanan ve idare tarafından onaylanan ve kontrol edilen bir iç yönetmelikle saptanması sistemi sona ermiştir. Bunun yerine bütün koşulların toplu sözleşmelerle iki taraflı olarak karşılaştırılması esas kabul edilmiştir.

Artık ücretler, işyerinde ilerleme usul ve koşulları, işçi sağlığı için gereken tedbirler, sosyal yardımlar, iş güvenliği koşulları ancak işçi ve işveren temsilcilerinin karşılıklı tartışmalarıyla karara bağlanabilecektir. Grev, hakların alınmasında baskı aracı olacaktır. Mücadele araçlarını kazanan işçi sınıfı içindeki çeşitli gurupları da ortaya çıkardı. Nitekim Türk - İş'in tutumu, işçi sınıfının bağımsız sınıfsal mücadelesine aykırı gören sendikalar 1966 Temmuz'unda bir araya gelerek sendikalararası dayanışma antlaşmasını imzalamışlardır.

1967 Şubat'ında Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) kuruldu. İşçi sınıfının mücadelesi yeni bir aşamaya gelmiş oldu. İşçi sınıfının

bu örgütü demokrasi mücadelesindeki etkinliği arttırmakta ve mücadelesini sürdürmektedir.

Bu iki konfederasyonun dışında bağımsız işçi sendikaları da yer almaktadır. 1970 yılında 274 ve 275 sayılı yasalarda DISK ve bağımsız sendikalar aleyhine getirilmek istenen değişiklikleri protesto için 15 - 16 Haziran 1970 de İstanbul'da yüzbinli işçi kitleleri eylemlere geçti. Türkiye işçi hareketinin bu en büyük eyleminden sonra işçilerin özgürce sendikalaşmalarını engelleyen 1317 sayılı yasa, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir.

Görüldüğü gibi, 1835'lerden başlayan Türkiye İşçi Sınıfının mücadelesi zorlu aşamalardan geçmiştir. İşçiler sendikal haklarını, grev ve toplu sözleşme hakkını egemen güçlerden kopararak almışlardır.

Bu zorlu tarihsel mücadele, tüm çalışanların mücadelelerine ışık tutacaktır.

2.2 TEKNİK ELEMANLARIN İŞÇİ SENDİKALARI İÇİNDEKİ YERİ VE SENDİKALAŞMALARININ EVRİMİ

(Özel Sektördeki Teknik Elemanlar)

Genel olarak teknik eleman tanımı altında toplanan kitle, Cumhuriyet dönemi öncesinde ve sonrasında devlet sektöründe devlet memuru kapsamı içine alınırken özel sektörde çalışanlar için özel bir tanım getirilmemiştir. Böylece özel sektörde çalışan teknik elemanlar günümüze kadar işçi statüsü içinde çalışma olanağına sahip olmuşlardır.

Kapitalist üretim ilişkilerinin başlangıcında, teknik elemanlara duyulan ihtiyaç ve sınıflararası farklılaşmanın günümüzdeki kadar büyük olmaması, teknik elemanların ekonomik yönden sorunlarını keskinleştirmemiştir.

Kapitalizmin dışa bağlı yapısı gelişip tekelleştikçe ve sınıflararası farklar arttıkça teknik elemanların ekonomik koşulları bozulmaya başlamıştır. Teknolojinin dışa bağımlı yapısına uygun ucuz teknik güç talebinin karşılanması için plânsız ve programsız açılan üniversiteler (Özel Okullar ve diğerleri) ülke çıkarları doğrultusunda üretime katkıda bulunmayan teknik emekçilerini yaratmıştır.

Günümüzde teknik elemanların iş dahi bulamadığı ortam hazırlanırken bu objektif koşullar giderek subjektif koşulları da hazırlamaya başlamıştır. Teknik elemanlar giderek daha güçlü olarak sınıf bilincine erişmeye başlamışlardır. Bu gelişim teknik elemanlar içinde işçi sınıfının yüz yıllık mücadelesi sonucu elde edilen sendikal haklardan yararlanma eğitimini yaratmıştır.

Özel sektörde sözleşmeli çalışan teknik elemanların sendikalara girmesini yasa dışı baskılardan başka engelliyen yasa olmadığından son yıllarda toplu buldukları büyük iş yerlerinde işçi sendikalarına girdikleri görülmüştür. Çalışanlar olarak, işçi sınıfının demokrasi mücadelesine eğilimleri günden güne artmaktadır.

B Ö L Ü M 3

3.1 KAMU KESİMİNDE ÇALIŞANLAR VE SENDİKALAŞMA (DÜNYA DENEYİ)

Bugün, dünyanın pek çok ülkesinde, kamu kesiminde çalışanlar sendikalıdır. Bunun da ötesinde pek çok ülkede, toplu sözleşme ve grev haklarına sahiptirler. Oysaki ülkemizde, kamu kesiminde çalışanların sendikalaşma taleplerine karşı çıkan egemen çevreler, kamu kesiminde çalışanların sendika kurmalarının, toplu sözleşme ve grev yapmalarının düşünülemediğini öne sürmektedirler. Bunu evrensel bir doğru olarak savunmaktadırlar. Bunun evrensel bir doğru olmadığını, tersine tüm çalışanların sendika kurmalarının, haklarını korumalarının zorunlu olduğunu dünya deneyi kadar uluslararası antlaşmalar da tanımaktadır. Uluslararası antlaşmalar şöyle diyor :

«Herkesin çıkarlarını korumak için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakları vardır.»

— İnsan hakları bildirgesi

«Bütün çalışanlar ve işverenler ekonomik ve toplumsal çıkarlarını korumak için, ulusal ve uluslararası örgütler içinde birleşme hakkına sahiptirler.»

— Avrupa Toplumsal Yasası

«Her şahıs asayişini ihlâl etmeyen toplantılara katılmak ve başkalarıyla birlikte tesis etmek ve kendi çıkarlarını korumak üzere, sendikalara girme hakkı dahil olmak üzere dernek kurmak hakkına sahiptir.»

— 1950 Roma Antlaşması

«Çalışanların ve işverenlerin, herhangi bir ayırım yapılmaksızın ve önceden izin almaksızın diledikleri örgütleri kurmak ve bu örgütlere tüzük hükümlerine uymak kaydıyla üye olmak hakları vardır.»

— Uluslararası Çalışma Örgütü

Sendikal hakların alınma biçimi ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu haklar bazı ülkelerde yasalarca tanınmıştır. Örneğin grev yapma özgürlüğü İsveç, Norveç, İngiltere, Kanada, İsrail gibi bazı ülkelerde birer yasal haktır. Öteki bazı ülkelerde de kamu kesiminde çalışanlar, bir baskı gurubu olarak kendilerini kabul ettirmenin sonucu olarak, yasalar yeterli olmadığı halde cezalandırılmamayı, yasaların yorumlarının değiştirilmesini sağlayabilmişlerdir. İtalya'da hernekadar Anayasa herhangi bir ayırım getirmeden grev hakkını tanımaktaysa da yasalar sınırlamalar getirmektedir.

Fransa'da Danıştay, mevzuat ile açık olarak yasaklanmamış bulundukça, memurların grev haklarının bulunduğunu kabul etmektedir.

Bu farklılıklar ülke koşullarından ve o ülkelerde yürütülen mücadele biçiminden gelmektedir. Bu gün memurların sendikal haklara sahip oldukları ülkelerde bu hakları genişletmek için mücadele edilirken sendikal hakların bulunmadığı öteki ülkelerde de kamu hizmetlileri haklarına kavuşmak için etkin bir mücadele sürdürmektedirler.

Bu gün öteki kamu hizmetleri gibi, kamu kesiminde çalışan teknik elemanlar da birçok ülkede sendikalarda örgütlenmektedirler. Örneğin Fransa'da, teknik elemanlar işyeri düzeyinde ayrı bir sendika içinde örgütlenmişlerdir. Bu sendikanın yanı sıra hizmet kesiminin ve işçilerin ayrıca sendikaları vardır. Belirli bir iş kolunda yukarıda sözü edilen teknik eleman sendikaları, hizmetlilerin sendikaları ve işçi sendikaları bir federasyon oluştururlar. Değişik iş kollarındaki bu tür federasyonlar, sonunda bir konfederasyonu meydana getirir. Fransa'da ki en etkin teknik eleman sendikası, CGT (Genel İşçi Federasyonu) na bağlı UGICT'dır. (Teknik Elemanlar Genel Birliği). Ayrıca öteki konfederasyonlara (CFDT, FO) bağlı teknik eleman sendikaları da mevcuttur.

İtalya'da ise teknik elemanlar, kamu ve özel kesimde çalışan hizmetliler ve işçiler işkolu düzeyinde tek bir sendikada örgütlenmişlerdir. Bu ülkedeki durum Fransa'dakinin tersidir. Bu tür örgütlenme biçimi «düşey örgütlenme» adını almaktadır. İtalya'da en etkin işçi konfederasyonu CGIL'dır. Teknik elemanlar da bu sendikaların içindedir.

İngiltere'de öteki kamu hizmetlileri gibi teknik elemanlar da sendikalıdır. İngiltere'deki teknik eleman sendikalarının oluşumunda, hem Fransa'daki, hemde İtalya'daki örgütlenme biçimlerine rastlanmaktadır. Bir başka deyişle İngiltere'de her iki tür örgütlenme biçimi de mevcuttur.

İsveç'teki teknik elemanlar ise SACO (İsveç Akademiler Birliği) adını alan bir sendikada örgütlenmiştir. Bu örgütün 135.000 üyesi vardır ve 28 teknik eleman örgütü SACO'ya bağlıdır. Finlandiya, Danimarka ve Norveç'te SACO'ya benzer örgütler mevcuttur. İsveç'te «Beyaz Yakalı» diye adlandırılan işçileri temsil eden en büyük örgüt, 650.000 üyesi olan TCO «İsveç Merkezi Maaşlı İşçiler Örgütü»dür.

İspanya, Şili, Güney Kore gibi faşist ülkelerle, Güney Afrika Birliği Rodezya (Zimbawe) gibi ırk ayırımı güden ülkelerde kamu kesiminde çalışanların sendikal hakları yoktur. Güney Afrika Birliği ve Rodezya'da siyah ırktan gelenlere mühendis olma hakkı dahi tanınmamaktadır. İspanya'da ise kamu kesiminde çalışan hizmetliler, işçilerle beraber, sendikal haklar ve diğer demokratik özgürlükler için etkin bir mücadele sürdürmektedir. Nitekim geçenlerde İspanya'da memurlar, yasalarca yasak olmasına rağmen, 36 yıldır ilk kez greve gitmişlerdir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kamu kesiminde çalışanların ise sendika kurma, toplu sözleşme yapma hakları vardır. Ancak Amerika'da grev hakkı sınırlıdır. Zaman zaman çeşitli gerekçeler ile grev hakkı kullanılmaması istenmektedir. Kanada'da 1948'de işçilere, 1967'de ise memurlara toplu pazarlık ve grev hakları tanınmıştır.

Fas, Hindistan, Türkiye gibi ülkelerde kamu kesiminde çalışan teknik elemanlar henüz sendikal haklarına kavuşmamışlardır. Fas'ta aynen Türkiye'de olduğu gibi özel kesimde teknik elemanlar sendikalıdır. Kamu kesiminde çalışanlarsa bu haklardan yoksundurlar.

3.2 SENDİKAL HAKLAR ZORLU MÜCADELELERLE ALINMIŞTIR

Görüldüğü gibi sendikal haklar faşist ülkeler ile emperyalizme bağlı, geri kalmış ülkelerin dışında her yerde vardır. Bilinmesi gereken önemli bir nokta, bu hakların zorlu mücadeleler sonunda alındığıdır. Bu gün sendikal hakların varolduğu ülkelerde, haklarına kavuşmak isteyen teknik elemanlar, öğretmenler, memurlar uzun zaman acı mücadeleler vermişlerdir. Haklarını kendi güçleriyle almışlardır. Ve bu mücadelede her zaman işçi sınıfını yanlarında bulmuşlardır.

Fransa'da kamu kesiminde çalışanlar haklarını elde etmek için 20. yüzyıl başlarından beri mücadele ettiler. Egemen sınıflar her zaman onlara karşı şiddetli davranıyordu. Çalışanları bölmek, parçalamak egemen sınıfların işine geliyordu. 1905 yılında Fransa'da iki öğretmen sendikası kapatıldı. 1907 yılında devlet memurları için hazırlanan yasa tasarısından hoşnut kalmayan ve bu durumu protesto eden memurlar disiplin kuruluna verildi. 1909 yılında ise P.T.T. İdaresinde grev yapan memurlar cezalandırıldı. 541 kişi işlerinden çıkarıldı. 1911 yılında memurların federasyon halinde birleşmeleri yasaklandı. Bütün bunlara rağmen memurların etkin ve kararlı direnişi ile bu haklar alındı. Fransa'da 4 Ekim 1940'da çıkartılan çalışma yasası ile grevler yasaklandı. Bu yasaklama ile işçiler ve memurların grev hakları geri alınıyordu. İşçiler ve memurlar Vichy rejiminin bu faşist yasalarına karşı yıllarca direndiler. Bu direniş sonuçsuz kalmadı. Dört yıl yaşanan bu yasalar, diğer anti-demokratik yasalar gibi, çalışanların gücü ile değiştirildi. Bugün Fransa'da çalışanlar yeni yeni demokratik haklar için mücadele ediyorlar.

Bu konuya ilişkin bazı örnekler de Amerika Birleşik Devletleri'nden verilebilir. Grev hakkına sahip olmayan kamu hizmetlileri bu hakka kavuşabilmek için Birleşik Amerika'da zorlu mücadeleler vermektedirler. 1965 yılında, New York'ta Belediye Sağlık Bölümünde çalışan belediye hizmetlileri 28 günlük grevi sürdürdüler. New York eyaletinde Condon - Watlin yasası olarak bilinen yasa, greve katılan her hizmetlinin işten çıkarılmasını, grevde geçen her gün için iki günlük ücreti karşılığında ceza ödemesini öngörüyordu. Grevin yasa dışı olarak nitelenmesine rağmen 6.000 hizmetli daha yüksek ücret ve daha iyi çalışma koşulları için greve devam ettiler. 19 sendika görevlisi tutuklandı. Ancak öğretmen, teknik eleman sendikaları da dahil olmak üzere çeşitli sendikalar belediye işçilerini desteklediler. Grevcilerin zorlu mücadelesi sonuçsuz kalmadı. İsteklerini elde ettiler ve Condon - Watlin Yasası değiştirilmedi. Hiç kimse işinden olmadı. Benzer bir direniş 1966 yılında gene New York eyaletinde oldu. Greve 33.000 ulaşım işçisi katıldı. İşçiler belediye hizmetlileri olduklarından sözü edilen yasa uyarınca cezalandırılmaları gerekiyordu. Ama grev başarıya ulaştı. Hiç kimse işinden atılmadı ve hiç bir ceza kesilmedi. 1967 yılında Amerika'da New York, Detroit, New Jersey, Florida, Kentucky ve İllinois

eyaletlerinde öğretmenler greve başladılar. New York'taki greve 49.000 (Kamu kesiminde çalışan öğretmenlerin toplamı 58.000 idi) öğretmen katıldı. Her ne kadar Öğretmenler Sendikası 150.000 \$ ödemeye mahkum edildiyse de grev 14 gün sürdü. Öğretmenler isteklerini elde ettiler.

Bu örnekler çoğaltılabilir. Ancak buna hiçbir gerek yok. Açıkça görülmektedir ki bu haklar için zorlu mücadeleler verilmiştir ve verilmektedir. Çalışanları bölmek, parçalamak isteyen egemen çevreler, dünyanın her tarafında, işçilerin sendikalaşmalarında olduğu gibi, kamu kesiminde çalışanların sendika kurma, toplu sözleşme ve grev yapma özgürlüklerine karşı çıkmışlardır ve çıkmaktadırlar. Sendikal haklar için tüm dünyada yürütülen ve yürütülmekte olan mücadeleler ve dünya deneyi bu hakların mücadele edilmeden verilmeyeceğini açıkça kanıtlamaktadır. Bu deneyler göstermiştir ki, çalışanların bu mücadelede kendilerinden başka güvenecekleri birşey yoktur. Çalışanların örgütlü birliği ve dayanışması sendikal hakların, tüm demokratik hakların alınmasının tek güvencesidir.

BÖLÜM 4

4.1 KAMU PERSONELİNİN SENDİKAL ÖRGÜTLENMELERİNİN EVRİMİ

Türkiye’de memurların örgütlenmeleri kapitalist üretim ilişkilerinin gelişimiyle işçi sınıfının örgütlenmeye ve mücadeleye başlamasından çok daha sonraları olmuştur.

Osmanlı toplum yapısında belirli ölçüde etkinlikleri olan devlet personeli, Osmanlı toplum yapısı çözülüp kapitalist üretim ilişkilerine geçiş süreci içinde de etkinliklerini sürdürmüşlerdir. Kapitalist gelişim süreci çalışanlarla sermayedarlar arasındaki ekonomik farkı keskinleştirdikçe memurlar da bu gelişime uygun olarak kendi çıkarları için örgütlenme ve mücadele bilincine ulaşmaya başlamışlardır.

Tarihsel bir perspektifle bakıldığında devlet personeli kapitalist üretim ilişkileri öncesinde kapitalist üretim ilişkilerine geçiş süresinde ve kapitalist üretim ilişkilerinde üretim tarzına uygun olarak yer almış ve bu koşullara göre yönelmişlerdir.

Günümüzde artık kamu personeli, birer emekçi olarak ekonomik yapının çarpıklığı altında ezilmeye başlamışlardır. Memurların dar gelirli büyük kesimi ile yönetimle uzlaşan yüksek gelirli memurlar arasında da farklar iyicene belirginleşmiştir.

Cumhuriyet döneminde izlenen devletçi ekonomi - politika (Kapitalist üretim ilişkilerin gelişiminin başlangıcında görüldüğü gibi) 1945 yıllarına kadar memurların yaşam koşullarını diğer çalışan kesimlere işçilere oranla daha iyi tutmuştur.

Bu tarihten sonra yabancı sermayenin Türkiye ekonomisindeki varlığının ve etkinliğinin giderek daha da arttığı görülmüştür. Bu gelişim dışı bağımlı ekonomik yapıyı geliştirirken çalışanların, işçilerin mücadelesi de gelişmekteydi. Kökenli 1830'lara kadar giden işçi sınıfının zorlu mücadelesi 20 Şubat 1947’de Meclisten işçi ve işveren sendikaları ve sendika birlikleri Kanununun çıkışını sağlamıştır. Grev hakkından yoksun olan bu sendikalaşma, hak olarak memurlara tanınmamıştır. Devlet personeli, memurlar, demokratik haklarından yoksun olarak 1950’leri aşacak 1961’in özgürlükçü Anayasasının gelmesini bekliyecek ve ancak 1965 yılında getirilen 624 sayılı devlet personeli sendikaları kanunu ile sendikalarda örgütlenme haklarını kazanabileceklerdir. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetleri çalışanlara demokratik hakların verilmesini kabul eden bir sürü anlaşmalara imza koydukları halde memurlara sendikal haklar verilmemiştir.

1948 Birleşmiş Milletler insan hakları bildirgesinin 23. maddesinin 4. fıkrasında şöyle denilmektedir. «Herkesin çıkarlarının korunması için sendika kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.»

1961'de imzalanan Avrupa Sosyal Yasası 1. bölüm 3. maddesinde «Bütün çalışanlar ve işverenler iktisadi ve sosyal çıkarlarının korunması için ulusal ve uluslararası örgütler içinde birleşme özgürlüğüne sahiptirler» denilmektedir.

Demokrasilerin gereği olan demokratik hak ve özgürlükler içerde kaldırılırken yabancı ülkelerle yapılan görüşme ve antlaşmalarda verilmesi gereğini savunan yazılar imzalanmaktadır.

Bu çelişik durum, bugünkü yasalar arasında da vardır. Anayasanın verdiği demokratik haklar yasalarla kaldırılmaktadır.

1960'tan sonra gelen kısmi özgürlük ortamı ve anayasaya gereği olan 17.6.1965 tarihli 624 sayılı Devlet Personeli sendikaları kanununda şöyle denmektedir.

«Madde : 1 — İşçi niteliği olanlar dışındaki kamu hizmet personelinin ortak mesleki kültürel sosyal ve iktisadi hak ve menfaatlerini korumak, özellikle mesleki gelişmeyi ve aralarındaki yardımlaşmayı sağlamak amacıyla kuracakları sendikalar hakkında bu kanun hükümleri uygulanır. Bu sendikalar sendika veya meslek birliği adı altında kurulur.

Madde : 2 — Kapsam : Bu kanunun birinci maddesinde tanımlanan devlet personeli sendikaları; Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerinin görüldüğü genel ve katma bütçeli dairelere, İl Özel İdarelerine veya belediyelere bağlı kuruluşların ve kamu iktisadi teşebbüslerinin ve özel kanunların verdiği yetkiye dayanılarak kurulan banka ve teşekküllerin asli ve sürekli görevlileri ve yukarıda yazılı görevlerden emekliye ayrılmış olup emeklilikten gayri bir kanuni veya akdi statü içinde bulunmayan kimseler tarafında kurulabilir.»

Kamu personeli, 1965 tarihinde yürürlüğe giren bu kanuna dayanarak o tarihten itibaren hızlı bir örgütlenme içine girmiştir. Öyle ki, Haziran - Aralık 1965 tarihleri arasında 200 sendika kurulmuştur. Bu dönemi biraz daha incelemeyi, bu dönemin sendikacılığını anlamak bakımından yararlı buluyoruz.

Bu dönemde, 3 Temmuz 1968 tarihine kadar kurulmuş olan sendika sayısı 453 dür. Kurulan bu sendikaların % 46'sı merkezi idareyle, % 27'si kamu iktisadi kuruluşuyla ve % 16'sı mahalli idarelerle ilgili bulunmaktadır. % 11'i ise kurumlar ve kategoriler arası sendikalar teşkil etmektedir. Bu sendikaların coğrafi dağılımına bakılacak olursa % 51'i Ankara (149 sendika), İstanbul (67 sendika) ve İzmir (15 sendika) illerinde, geri kalanlar ise öteki çeşitli illerde dağılmış bulunmaktadır. Bu dağılım içinde aynı işyerinde birden fazla sendikanın kurulma örneklerinin bol olduğu, bu sendikaların hepsinin, personelin tümünü örgütlendirmeye yönelik olmayışları, sendika enflasyonunun ne ölçüde derinleşmiş olduğunu açıkça göstermektedir. Personelin tümünü örgütlendirme amacını güden sendikalar en fazla kamu iktisadi kuruluşları ile ilgili sendikalar olup, toplamın

% 82'sini teşkil etmektedir. Mahalli idarelerle ilgili sendikalarda bu oran % 78, merkezi idare sendikalarında ise ancak % 31 dir. Nihayet bu dönemde Türkiye'de devlet personel sendikaları arasında tam 34 ayrı tür sendika tesbit edilmiştir. Bu rakam ülkemizde, memur sendikacılığındaki parçalanmanın açık bir ifadesidir.

Her ne kadar 624 sayılı kanunun 5. maddesi sendikalar için bir birleşme yasağı getirmişse de, yine bu kanunun 4. maddesi sendikalar arası federasyon ve konfederasyonlara gitme olanağını da yaratmıştır. Bu olanağa rağmen, bu dönemde sendikalar arası birleşmeler pek az görülmüştür. Bunun nedenlerini bir bakıma günün sendikacılık anlayışının ve sendikal mücadelenin pek yeni ve yanlışlıklar içinde oluşunda aramak gerekir. Fakat memur sendikalizmindeki parçalanmanın esas nedeni bizzat 624 sayılı kanunun yapısından gelmektedir. Bu kanun her şeyden önce kamu personeline grev ve toplu sözleşme hakkını getirmemiş, aksine bunu kesinlikle yasaklamıştır. Hatta bir grevin desteklenmesini dahi yasaklamıştır. Yine bu kanunun yasak faaliyetlerle ilgili maddelerinde kurum içinde sendikal faaliyet yasaklanmıştır. Öz olarak kanun, kamu personelinin direnme ve örgütlenmesini geliştirme haklarının kısıtlayıcı hükümlerle dolu olup, sendika enflasyonuna yol açan hükümler getirmiş ve sendika yöneticilerini idareye karşı bir güvenceden yoksun bırakmıştır. Bu parçalanmanın sonucu olarak sendikalar mali bakımdan da güçsüz durumda kalmışlardır. Bu sendikaların yarısının aylık geliri 500 TL. dan azdır. Geri kalan yarı içinde % 20'sinin 1.000 - 3.000 TL., % 17'sini 500 - 1.000 TL., % 7'sinin 3.000 - 5.000 TL. ve % 6'sında 5.000 TL. nin üstündedir.

Bu dönemin sendikacılığı ve kamu personelinin tavrı konusunda Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü tarafından yapılan bir araştırmada şöyle denilmektedir.

«Devlet memurları arasında dayanışma ve sınıf bilincinin yokluğu, idari kademelerden gelen ezici baskılar» Sendikalaşma hareketinin hızını azaltmaktadır.

Gerçekten de; memurlar sınıfsal niteliklerinin ve maddi koşulların yol açtığı nedenlerden ötürü» 1965 - 1971 arası bu 5 yıllık dönemde gerçek anlamda örgütlenmemiştir.

12 Mart 1971'de başlayan baskı rejimi ile birlikte, her alanda olduğu gibi, kamu personelinin mücadelesine karşı da gerici atılımları olmuş ve Bakanlar Kurulunca 23.5.1972 tarihli ve 1589 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanarak 23.12.1972 tarihinde 2 sayılı kanun hükmündeki kararname ile kamu personelinin sendikalaşma hakkı ile ilgili yasa yürürlükten kaldırılmıştır.

Görüldüğü gibi ekonomik ve politik yapı bir bütün halinde işlemektedir. Sermaye çevreleri grev ve toplu sözleşme haklarından yoksun bu sendikalara dahi tahammül etmemişlerdir. Çalışanların temel hak ve hürriyetlerini belirleyen anayasanın 11. maddesi ile tüm çalışanlara sendikal hakları tanıyan 46. madde 22.9.1971 tarihinde değiştirilmiştir. Yine aynı tarihli 119. madde ile memurların siyasi partilere ve sendikalara girmesi yasaklanmıştır. Böylece çalışanlar üzerinde ekonomik ve politik baskılar bir bütün halinde arttırılmıştır.

Bu yasal hakların yok edilmesinden sonra daha da ileri gidilerek devlet sektöründe çalışan ve işçi statüsünde olan 400.000 civarında eleman memur kapsamına alınmıştır. Memur tanımının genel ve belirsiz bir tanımlamasına dayanılarak yapılan bu işlemle de büyük bir kitlenin demokratik hak ve özgürlükleri yok edilmiştir.

Bugün; özel sektörde, kamu sektöründe ve özel sektör ile kamu sektörünün ortaklaşa oluşturduğu kuruluşlarda çalışan binlerce teknik eleman, kuruluşun statüsüne göre hem işçi hem memur olabilmektedir. Ekonomik temeldeki anarşik yapı ve bozuk düzen, yasalarda da kendini göstermiştir.

Günümüzde, emperyalist baskıların hergün biraz daha artan etkisinde gelişen kamu personelini daha tutarlı ve doğru bir mücadelenin içine, hergün daha büyük ölçüde çekmektedir. Yeni kurulan (Tüm - Der, Mem - Der, Tüm - Personel - Konfederasyonu) gibi bazı memur örgütlerinin, dernekler kanunu statüsü içinde memurların demokratik hak ve özgürlüklerini elde etmek için yoğun bir mücadele içine girdikleri gözden kaçmamaktadır. Diğer yandan, bütün bu örgütler, memur kavramının, kapsamının daraltılıp, işçi kavramının kapsamının genişletilmesi önerisi ile bugünkü memur sayılan büyük bir kitlenin işçi statüsüne geçerek demokratik hak ve özgürlüklerine kavuşması için de bir mücadele vermektedirler.

4.2 TEKNİK ELEMANLARIN MÜCADELELERİNİN EVRİMİ

Devlet personeli olarak çalışan teknik elemanların mücadelesi, yaşam koşullarına, üretim tarzının gelişimine ve bu üretim tarzının teknik elemanlar için belirlediği yapıya uygun olarak gelişmiştir.

Kapitalist üretim ilişkilerinin ulaştığı dışa bağımlı tekelci yapıda kamu kesiminde çalışan teknik elemanlar, memur tanımı içine alınarak diğer çalışanların mücadelesinden ayrılarak yoksun bırakılmıştır. Bu yapay ayırım devlet personelindeki teknik elemanlarla özel sektördeki teknik elemanların demokratik mücadelesi özde aynı olmakla beraber ayrı gelişmesine sebep olmuştur.

Ekonomik yapının tarihsel süreç içindeki evrimine bağlı olarak, teknik elemanlar Cumhuriyetin başlangıç yıllarıyla devletçi ekonominin izlendiği dönemde ekonomik sorunların baskısı altında büyük oranda kalmamaktadırlar.

Günümüzde ucuz teknik emeğin yaratılması ve sınıflar arası farklılaşma teknik elemanların yaşam koşullarını giderek zorlaştırmıştır. Teknik elemanların ekonomik çıkarlarına yönelik örgütlenme ve mücadeleleri ancak bu maddi koşulların olgunlaşmasından sonra ortaya çıkmıştır.

1958 yılında 4/10195 sayılı kararname ile diğer çalışanlara nazaran daha iyi koşullar altına sokulan teknik elemanların 1960 yıllarının ortalarına kadar demokratik mücadeledeki etkinlikleri artmamıştır. Ancak bu yıllardan sonra örgütlenmeler başlamıştır. Bu gelişim, teknik eleman tanımı altında bulunan idareci ve yöneticilerle uzlaşıcı ekonomik yapıyla bütünleşen uçtan, işçi sınıfı ile aynı üretim yerinde çalışan değer üreten ve ekonomik yapıdan zarar gören uca doğru teknik elemanları, büyük bir ağırlıkla kaydırmıştır.

1958 yılında 4/10195 sayılı Kararname ile «muayyen ve muvakkat müd-

detli çalıştırılacak personel» diye tanımlanan teknik personel işçi ve memur kitlelerinin dışında bırakılmıştır.

1969'da Devlet memuru kapsamına alınmak istenen teknik elemanlar bunu protesto için üç gün süreyle işi bıraktılar. Buna rağmen 1970'de memur kapsamı içine alındılar.

12 Şubat 1970 teknik elemanlar sendikası kuruldu. Sendika «Yevmiyeli personel memur değildir. Dur anlamında yani yürürlükteki yasalara göre işçi değildir ve fakat çalışanlar geniş anlamda sosyolojik yönden işçidir. Dolayısıyla 1961 Anayasasınının 46. maddesine göre sendika kurulabilirler.

(Anasaya 47)... «Toplu sözleşme ve grev haklarından yararlanırlar.» denilerek kurulmuştu.

Sendikanın amaç maddesinde şu ifade yer almıştır. «İşte anayasal temele dayanarak yevmiyeli personelin kurduğu sendikamız üyelerinin iktisadi ve sosyal mesleki haklarının elde edilmesini ve korunmasını amaç saymaktadır. Bu amaç içinde halka dönük sosyal adaleti sağlayıcı her türlü sömürüyü kökünden kazıyacak bir sendikal eylem, değişmez ilkimiz olmaktadır.»

Teknik elemanlar 1970 yılında 1327 sayılı kanunla değişik 657 sayılı devlet memurları kanunu kapsamı içine alındılar. Bunu takip eden 1971 yılı 12 Mart'ıyla gelen baskı döneminde memurların sendikal haklarının kaldırılmasıyla tüm memur ve teknik eleman sendikaları kapatıldı. Bunun üzerine teknik elemanlar kaybedilen haklarını geri almak, demokratik hak ve özgürlüklere kavuşmak için TÛTED'i kurdular. Tüm teknik elemanları içine alan bu kuruluş, dernekler kanunun tanıdığı olanaklar içinde sendikal haklar mücadelesini sürdürmeye başladı.

Diğer yandan, yine 12 Mart 1971'den sonra kapatılan teknikerler sendikası yerine yine dernekler kanununa göre çalışan ve birer meslek örgütü olan Tek-Der ve Tüm Yüksek Tekniker ve Teknikerler Derneği kuruldu. Verilen mücadeledeki aşama 1974 yılında tüm teknik eleman kuruluşlarını içine alan 1. Teknik Eleman Kurultayını doğurdu.

1. Teknik Eleman Kurultayı; ilk defa bir araya gelerek ortak bir mücadeleye başlayan tüm teknik eleman kuruluşlarının, grev ve toplu sözleşme haklarına sahip olmadan teknik elemanların sorunlarının çözülemeyeceğini ortaya koyuşuyla ve bu kurultayda teknik eleman kurultaylarının bundan böyle sürekli yapılmasına dair karar alınmasıyla, teknik elemanların demokratik hak ve özgürlükler mücadelesinde yeni ve tutarlı bir dönemin başlangıcıdır. Ondandır bir yıl sonra toplanan 2. Teknik Eleman Kurultayı ise tek gündem maddesi olarak sendikalaşma sorununu kabul etmiştir. Bu Kurultay, Sendikalaşma konusunun derinlemesine incelendiği, teknik elemanların demokratik hak ve özgürlüklerin iyiden iyiye bilincine varması için birçok işyeri, şehir ve bölge toplantılarının yapıldığı ve somut kararlarını çıkardığı bir kurultay olması için çalışmış olan bir kurultaydır.

Ülkemizde ekonomik çelişkilerin gitgide derinleşmesi, bütün çalışanları gitgide daha tutarlı bir örgütlenmeye ve daha tutarlı bir mücadeleye götürdüğü gibi çalışanların bir parçası olan teknik elemanlar için de bu böyledir ve teknik elemanlar bütün örgütleriyle gitgide daha güçlü ve tutarlı bir mücadeleye geçmektedirler.

BÖLÜM 5

5.1 TEKNİK ELEMANLARIN SINIFSAK YAPISI

Genellikle teknik elemanlar deyimi toplumsal yapı açısından homojen bir toplulukmuş gibi kullanılmaktadır. Gerçekte ortak olan yön sınıfsal değil, meslekidir. Onun dışında kapitalist toplumun ekonomik ilişkileri içinde, teknik eleman kitlesi pek çok farklılıklar gösteren ve kendi içinde çok hareketli bir yapıya sahiptir.

Konuya açıklık getirebilmek için, sınıf kavramı ve kapitalist toplumdaki temel sınıfları ele alarak yaklaşmak gereklidir.

5.2 SOSYAL SINIFLAR VE TABAKALAR :

Sınıflar, sosyal üretimin tarih bakımından belirlenmiş bir sistemi içinde aldıkları yere, üretim araçları ile aralarında olan ve genellikle kanunla tesbit edilmiş bulunan ilişkiye emeğin, sosyal organizasyonun oynadıkları role ve bunun sonucu olarak zenginlikten pay alışı tarzlarına ve bu payın miktarına göre aralarında fark bulunan geniş insan topluluklarıdır.

Kapitalist toplumun temel sınıflarından, burjuvazi ile kastedilen, üretim araçları sahibi olan ve ücretli çalışmayı sömüren modern kapitalist sınıftır. Proletarya ile kastedilen, hiçbir üretim aracına sahip olmamaları yüzünden yaşayabilmek için işgüçlerini satmak zorunda olan modern emekçi sınıftır.

Teknik elemanları sınıfsal yapı açısından incelerken, önce bu konudaki değerlendirmeler için önem taşıyan emeğin niteliği ile ilgili bazı kavramların aydınlatılması gerekir. Emek, maddi varlıkların üretimi için insanın yaptığı yararlı bir çabadır. İnsan, doğanın ürünlerini kendi isteklerine uygun bir biçimde elde etmek için kollarını ve bacalarını harekete geçirerek kendisini doğanın karşısına, onun güçlerinden birisi olarak diker. Basit emek, her sıradan insanın, ortalama olarak özel bir değişime uğramadan, kendi canlı organizmasında sahip bulunduğu basit işgücünün harcanmasıdır. Karmaşık, emek sadece güçlendirilmiş ya da bir kaç katına çıkarılmış basit emek demektir. Bunun sonucu olarak küçük miktarda bir karmaşık emek daha büyük miktarda bir basit emeğe oranla daha yüksek değerde meta üretir. Kapitalizm öncesi üretim tarzının meta üreticisi olan zanaatkar, üretim faaliyetinde kafa ve kol emeğini birleştirmiştir. Kapitalist üretim biçiminde kafa ve kol emeği, doğal iş bölümü sonucu artık birbirinden ayrılmış modern endüstriyel üretimde farklı kişilerde ortaya çıkmıştır. Her

emek üretici değildir. Yalnızca, doğrudan sermayeye dönüşen yani anti-değer yaratan emek üreticidir. Aksi takdirde emek bir hizmet olarak satın alınmış olur. Kapitalist üretim tarzının belirgin özelliği emeğin çeşitli türlerini birbirinden ayırmasıdır. Zihin ve el emeğini de birbirinden ayırır ve değişik insanlar arasında dağıtır. Ancak, bu, maddi ürünün bu insanların ortak ürünü olmasını engellemez.

5.3 TEKNİK ELEMANLAR VE SINIF GERÇEĞİ :

Kapitalizmin tarihi gelişiminin hiçbir devresinde salt burjuvazi ve proletaryadan oluşan bir toplum varolmamıştır. Toplumun bu iki temel sınıfı dışında kalan bölümü sosyal tabakaları oluşturur. Doğrudan sermaye emek ilişkisinin ürünü olmayan konumlara şu meslekler örnek gösterilebilir. Bütün bürokratik katlar, yani yöneticilik, memurluk, öğretmenlik, askerlik ve öteki serbest meslek konumları. Örneğin, doktorluk, avukatlık, mühendislik, yazarlık vs. Yalnız ileride inceleyeceğimiz gibi, toplumun ekonomik bazı meslek üyelerinin bazı durumlarda üretici bir emekçi, diğer bazı durumlarda ise burjuvazinin bir üyesi olarak kabul edilmesi gerekir.

Teknik elemanları kapitalist ilişkilerindeki belli ortak durumlarına göre kendi içlerinde tabakalaştırmak gerekir. Ancak bu tabakalar arasında geniş transfer olanaklarının bulunduğunu unutmamalıyız. İlk olarak kapitalist üretim süreci içinde, endüstride yer alan teknik elemanın durumunu ele alalım. Kapitalist üretim biçimi, geniş ölçüde bir iş bölümüne dayanan, bir plân çerçevesinde yan yana ve bir diğerine yardımcı olacak biçimde çalıştırılan çok sayıda işçiyi temel alır. Her emekçinin emeğinin, üretilen nesne ile doğrudan ilişkisi farklılık göstermekle beraber üretilen nihai ürün bir ortak çalışma, toplam emek tarafından yaratılmıştır. Toplam emeğin basit veya karmaşık işlevleri olduğundan bunun organları olan her çalışanın çeşitli derecelerde eğitimden geçmiş olması ve bundan dolayı değişik değerlere sahip bulunması gerekir. Demek oluyor ki üretim biçimi, iş güçleri arasında bir hiyerarşiye yol açar ve işçi ücretleri bu hiyerarşiye uygun gelişme gösterir. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte, tecrübeye dayanan eğitim artık özel eğitim kurumlarında edinilmeye başlanılmıştır. İşçinin maddî varlığının yeterli olduğu basit emeğe karşın, karmaşık emek belli bir bilgiyi, özel bir hüneri barındırır. İster zanaatte tecrübe ile edinilmiş olsun, ister bir öğrenim konusundaki eğitime edinilmiş olsun, genel olarak kalifiye işçiler ve bunların bir bölümünü oluşturan teknik elemanlar endüstriyel iş bölümünün hiyerarşik kademelenmesinde üst düzeyleri işgal ederler. Kapitalist sistemde, endüstriyel üretimin iş bölümü içinde bir teknik eleman, eğer kapitalist değilse, genel olarak üreticidir. Her işçinin emeğinin, üretilen nesne ile doğrudan ilişkisi büyük değişiklikler gösterir, dolayısıyla iş güçleri (Ücretleri) değişik değerlere sahip olur. Kapitalist işletmelerin giderek büyümesi ve tekelleşmesi ile, teknik elemanlar yönetim ve denetim kademelerinde de gördükleri eğitime göre görev alabilirler. Örneğin şantiye şefi olan bir mühendis veya tekniker aynı zamanda o şantiyede bir çok işçinin yönetimi ve denetimi görevini de üstlenir. Bir mimar mimarlık gurubu başkanı veya inşaat şubesi müdürü olarak aynı görevi üstlenebilir. Gene pek çok işçiye kumanda eden bir montaj teknisyeni aynı durumdadır. Ancak bu görevler üretim sürecinin

dışında değildir. Ücretli olarak yönetim ve denetim görevlerini üstlenenler üretim araçlarına sahip değildirler. Emeginin niteliğinin ve işgücünün değerinin farklılıklar göstermesi, sonuçtaki ürünün bütün değişik niteliklerdeki emeğin ortak ürünü ve söz konusu emeğin üretici olmasını engellemez. Gelenekleri, hayat tarzları ve ön yargıları, teknik elemanları asıl emekçi sınıfından ayırır. Ancak, gerek teknolojinin büyük hızla gelişmesi, örneğin teknik hizmetler alanında elektronik makinelerin kullanılmaya başlanması, gerekse kapitalist üretim biçiminin niteliği dolayısıyla, ayrıcalıklı teknik elemanların ayakları altındaki toprak kaymaktadır. Bu tür işler artık büyük sermayenin kapsamında gerçekleşmekte, serbest meslek sahipleri de doğrudan bu sermayenin emrindeki ücretliler durumuna gelmektedirler.

Teknik elemanların önemli bir bölümü devlet sektörünün hiyerarşik kademelerinin hepsine dağılmış bulunmaktadır. Devlet memurları genellikle üretici değildir. Yalnız bu gibi işletmelerde herhangi bir kapitalist ilişkide olduğu gibi artı-değer yaratıldığı ve bu artı-değeri yaratanların üretici oldukları ve sömürüldükleri açıktır. Bir devlet memuru üretim araçları sahibi değildir ve yaşamını ücreti ile sürdürür. Ancak bu özelliklerinden hareketle memur ile işçi arasında bir bağ kurulamaz. Her işçi üreticidir ama her üretici bir işçi değildir. Burada memur statüsünde sayılmakla beraber üretici olanların durumu farklıdır. Bunların işgüçleri devletin kapitalist işletmesi tarafından doğrudan satın alınır. Ancak ücretleri devletin toplam gelirinden karşılandığında üretici olma özelliklerini kaybetmezler. Ancak memur statüsündeki bir teknik eleman devlet hiyerarşisi içinde kimi zaman üretici olabilir, kimi zaman olmayabilir. Fakat bu ikinci durumda bir teknik eleman olma nitelikleri kaybolmuş, bir amir, müdür, müstesar olmaları ve devletin kimliğine bürünmeleri öne çıkmıştır.

Tekelleşmeyle birlikte, banka sermayesinin sanayi sermayesi ile kaynaşmasının sonucu oluşan malî sermaye, kendi içindeki iş bölümünün sonucu teknik elemanlara gittikçe daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Ticari sermayenin malın dağılım alanındaki işlemleri yürütmesi ve artı - değer yaratmaması belirgin özelliğidir. Bu sermaye içinde, uzman, danışman gibi konumlarda bulunan teknik elemanlar artık malî sermaye ile içiçedir. Ancak tümüne oranla bu teknik elemanlar nitelik olarak az yer tutarlar.

5.4 SONUÇ :

Teknik elemanlar çalışanların bir kesimini oluştururlar. İşçi sınıfı gibi homojen bir yapıya sahip değildirler. Genel olarak üretim süreci içindeki yerleri artı - değer yaratabilmeleri, üretim araçlarına sahip olmayıp, işgüçlerini satmaları onları işçi sınıfına yaklaştıran özellikleridir. Kökenleri, alışkanlıkları toplumsal yaşantıları itibarıyla küçük burjuva çevrelere yakındırlar. Ancak birer ücretli olarak çıkarları onları gün geçtikçe işçi sınıfına daha çok yaklaştırmaktadır.

B Ö L Ü M 6

6.1 TÜRKİYE'NİN SOMUT ŞARTLARINDA TEKNİK ELEMANLAR

Ülkemiz teknik elemanları da, genel tanım ve özelliklerin içine girmektedir. Ancak ülkemizin kendine özgü gelişimlerinden ve gene genelde geri bırakılmış ülke niteliğinden gelme yanlarıyla birlikte birtakım farklılıkları taşımaktadır.

Olgulara ülkemizin tarihi gelişimi açısından bakacak olursak şu evreleri görürüz. Cumhuriyet döneminin başlaması ile birlikte hızlı bir kapitalleşme öngörülmüş ve bu çabaları içinde teknik elemanlara özen gösterilmiştir. O dönemde teknik eleman yetiştiren okullar açılmış, teknik eleman açığını kapatmak üzere yabancı ülkelere öğrenciler gönderilmiş, üretimdeki teknik elemanlara büyük imtiyazlar tanınmıştır. Zaten köken olarak soylu ve burjuva kökenli olan bu teknik elemanlar ülkede yaratılan değerlerden pay alır duruma gelmeye başlamışlardır. 1950'lere kadar süren bu süreç içinde yetişen ve üretimde yer alan teknik elemanların çoğu bugün ülkemiz burjuvazisini meydana getirmekte ve sermaye kesiminin içinde yer almaktadır. Bu dönemde yerleşen teknik eleman kavramı, genel olarak kapitalizmin serbest rekabetçi dönemindeki nitelikleri taşımakta ve o dönemde yerleşen kavramlara uymaktadır. Bu olgu, dünya kapitalizminin tekelleri aşamasında olmasına rağmen ülkemizde gelişmişse bunun nedeni, ülkemizdeki kapitalizmin devlet eliyle geliştirilmeye çalışılmasından ve buna karşılık üretim için gerekli teknik elemanın mevcut olmamasından gelmektedir.

Bu dönemin özellikleri kaba hatlarıyla 1950 - 1960 arasında da devam etmesine rağmen 1923 - 1945 arasındaki kadar çarpıcı değildir. Bunun da iki nedeni vardır. Birincisi ve en önemlisi bu dönemde ülkemiz ekonomisi emperyalizmin bütün ilişkilerine açılmış olmasıdır. Bu olgu ülke ekonomisinin özellikle sanayi üretiminin dışa bağımlı bir nitelik olması, teknik hizmetlerin içeride karşılanmasına özen gösterilmemesi, teknik hizmetin yabancı teknik elemanlara gördürülmesidir. Ülkemiz ekonomi politikasındaki bu temel değişim ülkemiz üretici güçlerinin teknoloji, üretimin nitelik ve niceliği açısından) emperyalizmin denetimine girmesi ve gelişiminin engellenmesi, teknik elemanı belirleyen hüner ve beceri dolu karmaşık emeğin kullanmasını engellemiştir. Bu gelişme teknik elemanlara olan talebin giderek azalmasına yol açmış ve teknik eleman arzının talebi aştığı 1960-1975 döneminde ortaya bütün çarpıcılığıyla serilmiştir. 1950-1960 döneminin 1923-1945'lerden ayıran ikinci özellik de bu dönemde teknik elemanların sayıca çoğalması yukarıda açıkladığımız olgu ile birlikte giderek üretimin devamını sağlayan unsurlar duruma indirgemıştır. Ancak bu haliyle de ekonominin teknik elemana ihtiyaç göstermesi onların imtiyazlıklarını koruyan unsur olarak varlığını sürdürmüştür. Hele bu dönemde ülkeye akan dolarların alt yapıya yönelik inşaat ve yatırımlarda yoğunlaşması, teknik eleman talep patlamasını doğurmuş ve kitleler arasında teknik eleman olma heves ve istemleri çok yayılmıştır. Bu eğilim 1960-1970 dönemin-

de kendini göstermiş teknik elemanların sayısı hızla artarken üretimin dışı bağıllığı, başka bir deyişle çarpık kapitalistleşme gereği, teknik elemana olan talep azalmış ve ortaya işsiz teknik eleman kitlesi çıkmıştır. Bu durum ortaya yeni olgular çıkarmıştır. İş bulamama bunalımları içindeki teknik elemanlar kamu ve iktisadi devlet teşekküllerinde üretimden kopuk bir şekilde hizmet üretmek üzere istihdam edilmişlerdir. Bir istihdam biçiminin gelişmesi teknik elemanların imtiyazlıklarını sıfıra indirmiştir. Böylece devlet, ihtiyacı olmayan kitlelere maddi imtiyaz tanımamış ve düşük ücret verecek şekilde yasal düzenlemelerle çalıştırmaya başlamıştır. Bu duruma tepki olarak bir kısım teknik eleman yurt dışına göç ederken, bir kısmı da karmaşık emeğini kendi ihtisası dışında kullanma eğilimi göstererek sanayi üretimi dışına düşmüştür.

Bu istihdam koşulları içinde teknik elemanların çoğu (% 45-50) artı-değerin yaratılmasına katılamamakta, diğer hizmetliler gibi artı-değerin yaratılması yönünde dolaylı bir hizmet görmektedirler. Yaptıkları iş kendilerini belirleyen karmaşık emeğin kullanılmasını gerektirmeyecek şekilde olmaktadır. Bu olgu ve gelişmeler içinde bocalayan ve bunalımlara sürüklenen teknik elemanlar, üretim içinde yerlerini kavramamaktan dolayı, teknik elemanlığa yakıştırılan kavramların sübjektif etkilenmeleri ve küçük burjuvalığın verdiği sınıfsal yaşantı ve alışkanlıklar arasında, gerçeklere ters düşerek bocalamaktadırlar.

Bu etkiler dışında kendini halâ imtiyazlı zanneden ve imtiyaz kazanmak için mücadele etmeyi amaçlayan teknik elemanlar, kendilerine hakim olan burjuva ideolojisi ile burjuvalaşmak istemekte buna karşılık imtiyaz alamamanın ve ezilmenin verdiği yıkıntı ve üretimden kopuk olmanın verdiği etkilenmelerle, emekçilerin toplu ve örgütlü mücadeleleri ile elde ettiklerine düşman olmakta ve giderek işçi sınıfına yabancılaşarak ona karşı tavır almaktadır. Oysa ülkemiz teknik elemanlarının bu durumdan kurtulabilmeleri üretim içinde yerlerini ve yaptıkları işin bir çok basit emeği içinde toplanan karmaşık emekten meydana geldiğini kavramaları ve kısaca kendilerini küçük burjuva özlem ve alışkanlıklardan sıyrarak emek kesimi içinde yer almaları ile mümkündür.

Bu gelişim içinde yer alacak teknik elemanların verecekleri mücadelenin hedefleri emek kesiminin hedefleri ile çalıştığı görülecektir.

Hedeflerden ilki, ülkemizdeki çarpık kapitalistleşmenin şartlarını ortadan kaldırmak, başka bir deyişle dışı bağımlılık zincirini kırmaktır. Bunun gerçekleşmesi ile ülkemiz üretici güçlerinin gelişmesi sağlanabilecek ve teknik elemanların üretim içinde yer alarak karmaşık emeklerini doğrudan doğruya üretim hizmetine verme olanakları yaratılarak teknik eleman ihracı ve dışı bağımlı teknoloji ithali önlenmiş olacaktır. Böylece teknik elemanların süre giden üretim dışı istihdamına da son verilmiş olacaktır.

Bir diğer ortak hedef de hak ve özgürlüklerin elde edilebildiği, çalışanların yönetimde söz sahibi olduğu demokratik bir ortamın sağlanmasıdır. Teknik elemanların emeklerini üretim artması ve nitelik kazanması için vermelerine karşılık emeklerinin karşılığını alabilmeleri ve kendilerinin yarattığı üretimin emekçilerin yararına olmasını sağlayacak biçimde gerçekleştirilmesi yönünde yönetime katılmalarını sağlayacak demokratik bir ortama ihtiyaçları vardır.

BÖ L Ü M 7

7.1 TEKNİK ELEMANLARIN İŞÇİ SENDİKALARI İÇİNDE ÖRGÜTLENMESİ

Madde : 3 — Kanununun 1. maddesinde kapsamı tarif edilmiş olan teknik elemanlar hakkında; 1475 sayılı İş Kanunu 274 sayılı sendikalar kanunu ve 275 sayılı toplu iş sözleşmesi, grev ve lokavt Kanunu hükümleri uygulanır.

Madde : 4 — 657 sayılı Personel Kanunu ve bunu değiştiren kanun ve kanun kuvvetindeki kararnamelerin, teknik hizmetler sınıfı ile hükümleri yürürlükten kaldırmıştır.

Teknik Personel İş Kanunu Tasarısı Taslağı (1. Teknik Eleman Kurultayı)

Teknik elemanların işçi sendikalarına girmelerini incelerken elimizde bize temel teşkil edecek nokta tüm çalışanların tekelci sermaye karşısındaki durumu olacaktır. Biz teknik elemanların çıkarlarını ve üretim süreci içinde değişen durumlarını doğru saptadığımız zaman, sendikal mücadeleye doğru önerileri getirebiliriz.

Önceki bölümlerde teknik elemanların sınıfsal yapısı geniş olarak incelenmişti. Bu bölümde ekliyeceğimiz, dünyanın bu günkü koşullarında teknik elemanların bilimsel ve teknolojik devrim karşısında değişen durumları olacaktır. Dünyamızın gelişmiş kapitalist batı ülkelerinde toplumsal gelişmeye paralel olarak işçi sınıfı sömürücü sınıflara karşı mücadelesini güçlenerek yürütmektedir. Dünyada bilimsel ve teknolojik devrim nedeni ile işçi sınıfı ile mühendis, teknisyenlerin üretim içindeki birlikteliği artmaktadır. Bilimsel teknolojik devrim kapitalist ülkelerde sömürüyü arttıran bir yandan teknik elemanları proleterleştirmekte ve işçi sınıfı içine itmektedir. Bu olay dünyada kafa ve kol emekçilerinin aynı çıkarlar için birleşmelerini hızlandırmaktadır. Diğer bir yandan bilimsel ve teknolojik devrimin etkisiyle kol emekçileri üretim süreci içinde zihinsel emeğini daha fazla kullanır duruma gelmektedir. Elektronik ve sibernetiğin gelişmesi zihinsel emeğin yoğunlaşmasını arttırmaktadır. Dolaylı yoldan artı-değer yaratan mühendis, teknisyen kısmının artı- değer yaratması giderek doğrudan artı-değer yaratmaya yönelmektedir. Kafa ve kol emekçileri üretim süreci içinde birleşmektedir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde kafa ve kol emeğinin birleşmesi, tekelci sermayeyi, çalışanları bölmeye kafa ve kol emeğini ayırmaya zorlamaktadır. Dünyadaki bilimsel ve teknolojik devrim bir yandan kafa ve kol emeğini birleştirici yönde etkilerken diğer yandan te-

kelci sermayenin elinde emekçi sınıf ve tabakları sömürme aracı olarak kullanılmakta, kafa ve kol suni ayırımı körüklenmektedir.

Teknik elemanlar sömünün bu denli arttığı dünyamızda çabalarını tüm çalışanlardan yana kullanmakta, işçi sınıfı yanında sendikal hakları için mücadele vermekte, kafa ve kol suni ayırımını reddetmekte ve bu bilinci tüm çalışanlar içinde yaymaktadır. Bağımsızlık ve demokrasi için mücadelelerini sürdürmektedir. Bu uğraşlar teknik elemanların çalışanların içinde yoğun olduğu olgusunun somut durumlarda tam anlamıyla gerçekleştiğini söyleyemeyiz. Teknik elemanların ve diğer aydın katmalarının birlikte getirdiği alışkanlıklar, dayanışma zorluğu ve yanlış görüşler görülmektedir. Dünya pratiği, aydınların ve teknik elemanların işçi sınıfı ve tüm emekçilerle dayanışmasında, tekelci sermayeye karşı mücadelede, alışkanlıklarının giderek azaldığını göstermektedir. Bağımsızlık ve demokrasi mücadelesinde kafa ve kol emekçilerinin birliği gittikçe önem kazanmaktadır. Gelişen dünya koşulları ve verilen mücadele yöntemleri Türkiye'ye belli oranlarda yansımakta ve ülke şartlarıyla birleştiği oranda güçlü çözüm önerileri ile teknik elemanların mücadelede teknik elemanların yerini, geçmişteki mücadelede deneylerini ve bugünkü şartları dünya pratiği içinde değerlendirirsek teknik elemanları sendikal mücadelelerinde doğru bir yere oturtabiliriz. Bu seçimde hiçbir zaman geçerliliğini yitirmeyen kafa ve kol emekçilerinin birliğini, çalışanların birliğini unutmadan en doğru yöntemi bulabiliriz.

Türkiye'de teknik elemanlar tekelci sermaye karşısında bağımsızlık ve demokrasi mücadelesini tüm çalışanların yanında sürdürmüşler ve çalışanların birliğinden yana olmuşlardır. Teknik elemanların sendikal mücadeleleri ise geçtiğimiz yıllarda sürdürülmüş ve çeşitli deneyimler ile mücadelemiz yeni boyutlar kazanmıştır. Şimdi önümüzdeki sorun teknik elemanların sendikal mücadelelerini hangi yönde sürdüreceğidir. Bu sorun bizi, teknik elemanların ne tip bir sendika içinde örgütlenmesi sorusuna cevap aramaya götürür. Bu soruyu geçmiş deneyleri ve bugünkü uygulamayı inceleyerek cevaplandırabiliriz.

Geçmişteki uygulamalar teknik personelin üye olabileceği teknik eleman sendikaları şeklinde olmuştur. Bu konuda birden fazla sendikanın olması ve ayrı bir sendika kurulması sendikaların gücünü başından yok etmiştir. Önceki bölümde geniş olarak gördüğümüz ayrı sendikacılığın getirdiği zorluklar yanında bu tür kurulacak ayrı teknik eleman sendikası şu zorlukları getirecektir.

1 — Tekelci sermaye karşısında çalışanları bölecek ve mücadeleyi güçsüz kılacaktır.

2 — Teknik elemanların ekonomik mücadelesi, kurulacak ayrı sendikanın işyerlerinde dayandığı taban bakımından azınlıkta kalması ve güçsüz olması nedeniyle yürütülemezdir.

3 — Teknik elemanların üretimde söz sahibi olmaları, üretimi etkileye-bilmelerini geçersiz kılacaktır.

4 — Teknik elemanlarla işçiler karşı karşıya gelecek işverenler karşısındaki gücü bölme olanağına sahip olacaktır.

En önemlisi bu gün teknik elemanların ayrı bir sendika kurmasının somut şartları ortada yoktur. Bu zorlukların yanında birde hukuksal açıdan soruna ayrı tip sendikalaşmayı savunmak güçleşir.

Ülkemizde halen yürürlükte olan iş kanunu yasaları bir işyerinde tek sendikaya toplu sözleşme yapma olanağı tanımaktadır. Yani, bir işyerinde çalışanların yarısından 1 fazla üyeye sahip sendikaya toplu sözleşme hakkı tanınmaktadır.

Kurulacak bir teknik eleman sendikası hiç bir zaman bir iş yerinde çoğunluğu sağlamayacak, sürekli azınlıkta kalacaktır. Bu ise toplu sözleşme yapamıyan bir sendika demektir.

Bu durumda Türkiye'nin somut şartları teknik elemanları ne tip bir sendikalaşmaya yöneltmektedir? Bu gün ülkemizde çalışanların işçi-memur ayrımları ile bölünmekte, her geçen gün ücretleri düşmekte, çıkarılan yasalarla yeni gerekçeler yaratılarak çalışanlar birbirlerine düşürülmek istenmektedir. Sermaye, çalışanlara sendikal haklarını vermemekte sendikal hakların özgürce kullanılmasını önlemektedir. Her geçen gün bu baskılar artmaktadır. Teknik elemanlar sermaye karşısında güçlü olabilmek için, çıkarlarının bilincinde olarak çalışanların birliği doğrultusunda örgütlenmeli sendikalaşmalıdır. Bu tip bir sendikalaşma ise günümüzde işçi sınıfı sendikaları içinde örgütlenmeden geçer. Bu görüşün uygulanabildiği üzerinde durmadan Türkiye'de somut uygulamalara bakmakta yarar var : Teknik elemanlar günümüzde özel sektör ve kamu sektöründe çalışırlar. Özel sektörde çalışan tüm teknik elemanlar sendikal haklara sahiptir. İşçi sendikalarına girerek emeklerinin karşılığını grev ve toplu sözleşme yoluyla alabilirler. Özel sektörde çalışanlar için sorun sendikal haklarının alınması değil, sendikalı olmayan teknik personelin mücadelesine güç katmaktadır. Kamu sektörüne gelince, burada da ikili bir durum ortaya çıkar. Birincisi sendikal haklara sahip (Tekniker, Teknisyen-Sürveyan) İşçi statüsünde, işçi sendikalarında çalışanlar, ikincisi de memur statüsünde sendikalı olmayan (Mühendis - Mimar - Tekniker - Teknisyen) teknik elemanlar. Mücadelemizi teknik elemanlar için soyutlarsak, sendika biçimi tartışmaları yapmak bizi zaman kaybına götürür. Çünkü sorun pratikte çözülmüştür. Uygulamada hiçbir aksaklık görülmemekte ve işçi sendikaları teknik elemanları birlikte mücadeleye çağırmaktadır. İşçi sınıfı sendikaları içinde omuz omuza mücadele verilmekte, sendikal hareket gün geçtikçe yeni boyutlara ulaşmaktadır. Sorun kamu kesiminde çalışan sendikasız teknik personele sendikal haklarının nasıl olacağıdır. Biz teknik elemanlar sendikal mücadelemizi işçi sendikalarına girmek üzere güçlü bir şekilde sürdüreceğiz. Bu mücadelede en büyük güvencimiz işçi sınıfı ve onun yandaşları olacaktır.

Teknik elemanların sendikal mücadelelerini çalışanların sendikal mücadelelerinden ayrı görmeden mücadelemizi yürüteceğiz. Bu hakları tüm çalışanlarla beraber, tüm çalışanlar için sürdürdüğümüz müddetçe güçlü olacağımızın bilincindeyiz.